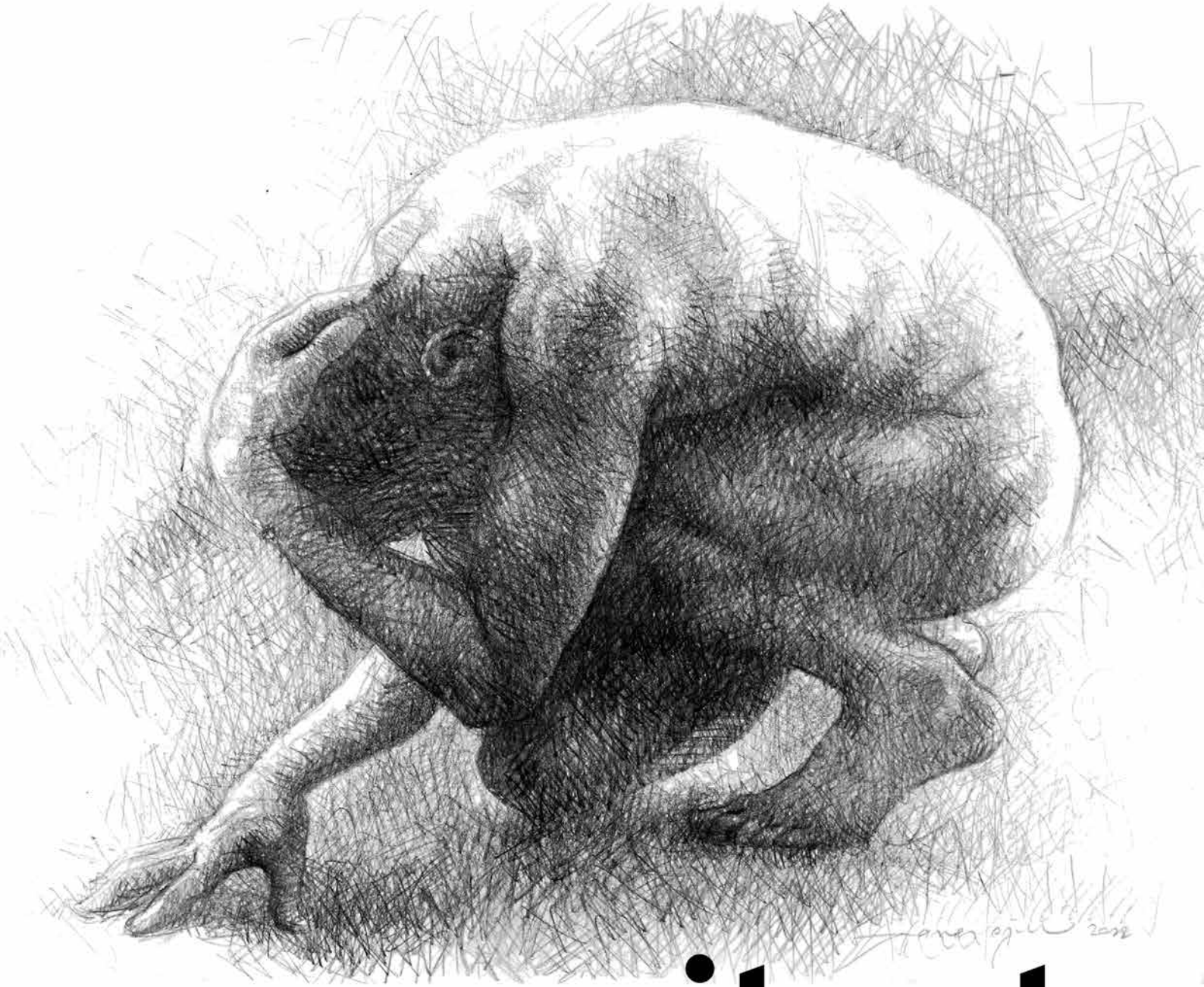

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 12
güz 2023

itaat

Yayımcı ve Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Editör
Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

Çeviri Editörü
Dilan BOZKURT

Görsel Editör ve Mizanpaj
Hande Beril KÜÇÜKLER

Düzeltili
İrem BAYRAKTAR

Kapak Çizimi
Ataman OĞUZ

Yazışma Adresi
noktasizdergi@gmail.com

İtaat.

Felsefe ve sosyal bilimlerin merkezî kavramlarından birisi sayılabilen “itaat”, dönüşen içeriğiyle irdelenmeyi bekleyen bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Rızanın imalatı, “köle – efendi diyalogluğu”, ahlak yasası, iktidarın kaynağı gibi başlıklar; itaatin felsefi tartışmalara açılan yönünü göstermektedir. Tanrıya itaat ve dinsel otoriteler gibi konularla teoloji de bu kavramdan nasibini almaktadır. Kişisel ilişkilerde itaatin yanında Asch’in uyma deneyinden Zimbardo’nun hapishane deneyine dek çalışmalar, psikolojinin sorgu sahasına itaat kavramını da yerleştirmektedir. İtaatin farklı biçimi olarak popüler kültür, toplumsal normlar ve “normal” üzerinden itaatin sosyolojik incelemeleri de mümkündür. Kuşkusuz, itaat kavramının ilişkilendirilebileceği konu ve bilim dallarını sıralamak, epey uzun bir listeyi oluşturacaktır.

Noktasız Dergi, on ikinci sayısında “itaat” başlığını ele alıyor.

icindekiler

01 | **DİYALOGLARA DOĞRU**
Albert CAMUS
Çeviri: Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

**İTAATİN SEMBOLİK DANSI:
FELSEFİ PERSPEKTİFLER VE BİREYİN ROLÜ**
Almira CAMGÖZLÜ

04

07 | **KARL JASPERS TERMİNOLOJİSİYLE
İTAAT KAVRAMINI OKUMAK**
Damla TANRIKULU

İTAAT; İNSANI İÇSEL BİATA YÖNLENDİRİR Mİ?
Fatma ÜNLÜ

11

14 | **İSTİSNADAN EKSTRA-YASAL NORMALİĞE: TÜRK-YU-
NAN SINIRINI GEÇEN İNSANLARA KARŞI GERİ PÜS-
KÜRTME VE İRKÇİ DEVLET ŞİDDETİ**
Lena KARAMANIDOU, Bernd KASPAREK
Çeviri: Dilan BOZKURT

30 | **BİLİMDE KÖLELİK KAVRAMI VE
TARİHSEL TRAVMANIN KALITIMI**
Şeyma ATEŞ

BORCA KARŞI BİRLEŞİK CEPHE | 35
Thomas SANKARA
Çeviri: Suat Kutay KÜÇÜKLER

40 | **SIMONE DE BEAUVOIR'IN UNE MORT TRES
DOUCE'UNDA ÖLÜME İTAAT**
Z. Kevser ŞAHİN

**EKONOMİYE FEMİNİST BAKIŞ: ATAERKİLLİK VE
KAPİTALİZM ARASINDA ÜCRETLENDİRİLMİYEN EMEK** | 43
Prof. Nancy FOLBRE ile Röportaj

Ekonomiye Feminist Bakış: Ataerkillik ve Kapitalizm Ara- sında Ücretlen- dirilmeyen Emek

Prof. Nancy FOLBRE ile Röportaj

Röportör: Suat Kutay KÜÇÜKLER

Ataerkillik ve kapitalizm arasındaki ilişki ile başlamak istiyorum. Sizin de çalışmalarınızda gösterdiğiniz gibi kapitalizm ve ataerkillik arasında derin bir bağ var. Kapitalizmin ataerkilliği, ataerkilliğin de kapitalizmi yeniden ürettiğini söylemek mümkün sanırım. Bu durumda kapitalist tekellere ait şirketlerin kadınları ön plana çıkaran ve “kadın haklarını” savunan reklamlarını nasıl değerlendirmeliyiz?

Bence kapitalizm ve ataerkillik arasındaki bağlantı o kadar derin ki, bunları ayrı varlıklar olarak ele almak biraz yanıltıcı. Hem kapitalist hem de ataerkil, aynı zamanda milliyetçi ve ırkçı olan küresel bir sistemde yaşıyoruz: birbirine kenetlenmiş hiyerarşiler sistemi.

Bu hiyerarşiler arasında tamamlayıcılıklar olduğu gibi gerilimler de var. Kapitalist gelişme pek çok açıdan kadınlara hane dışında seçenekler sunarak kadınlar üzerindeki ataerkil kontrolü zayıflatır ve kapitalistler her zaman, özellikle de bunu yapmak maliyetli olmadığında, iyi bir şey yaptıklarını iddia etmeye heveslidirler.

Nancy Folbre, 1971 yılında Teksas Üniversitesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. Aynı üniversitede, Latin Amerika Çalışmaları alanında yüksek lisans derecesini 1973 yılında aldı. Doktorasını, 1979 yılında, Massachusetts Üniversitesinde ekonomi alanında aldı.

Akademik kariyeri boyunca ara- larında "Otis Social Justice Award", "Creative Economy Initiative Grant", "Leontief Prize of the Global Development and Environment Institute" gibi ödüllerin bulunduğu pek çok ödüle layık görüldü.

Kadınlar için daha fazla hak mı? Daha fazla kadının ücretli istihdama katılması ve işler için erkeklerle rekabet etmesi aslında işverenlerin yararınadır. Ancak büyük işverenlerin sağlık ve eğitim alanındaki kamu yatırımlarını nadiren desteklediğine dikkat edin, çünkü bunlar genellikle kârların vergilendirilmesini gerektirir. Kaçınabilecekleri herhangi bir toplumsal yeniden üretim maliyetini ödemek istemezler.

2019 yılında yayımlanan The Rise and Decline of Patriarchal Systems başlıklı kitabı, Ayrıntı Yayınları tarafından Ataerkil Sistemlerin Yükselişi ve Düşüşü başlığıyla Türkçeye çevrilmiştir. Yayımlanmış çok sayıda kitaplarından bazıları şunlardır: The Political Economy of Patriarchal Systems (2018), Saving State U: Why We Must Fix Public Higher Education (2010), Greed, Lust and Gender: A History of Economic Ideas (2009), Who Pays For the Kids? Gender and the Structures of Constraint (1994).

2- "Measuring Care: Gender, Empowerment and the Care Economy" başlıklı makalenizde, kadınların bakmakla yükümlü oldukları kişilerin refahından endişe duyduklarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda isteksiz davranabildiklerini söylüyorsunuz. Bu noktada, kadınların bakım işindeki rolünün tamamen ataerkil ekonomi politiğin bir sonucu olduğunu söylemek mümkün mü? Başka bir deyişle, kadınların bakım işiyle özdeşleşmesi cinsiyetten hiç mi pay almıyor?

Mesele kadınların soyut olarak toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda isteksiz olmaları değildir. Mesele, kendi bakımlarını sağlamak ile yeterli bakımın olmadığı bir dünyada yaşamak arasında bir seçim yapmaları halinde, ilkinin seçebilecek olmalarıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere, kadınlara

rın ücretsiz bakım hizmetlerinden erkekler kadar işverenlerin de faydalandığını düşünüyorum. Sorunuzun son cümlesini tam olarak anladığımdan emin değilim ama bence burada bir tür döngüsel nedensellik söz konusu: Kadınların değersizleştirilmesi, bakımın değersizleştirilmesine katkıda bulundu ve bakımın değersizleştirilmesi de kadınların değersizleştirilmesine katkıda bulundu.

3- Gayrisafi Yurt İçi Hasılaya (GSYİH) dahil edilmeyen geniş bir bakım işi alanı olduğuna savunuyorsunuz. Örnekler arasında kişinin kendisi veya ailesi için yemek pişirmesi ve kendi evini temizlemesi sayılabilir. Ücretsiz bakım işinin ağırlıklı olarak kadınlar tarafından yapıldığını görüyoruz. Peki, sizce yapay zekâ alanındaki gelişmelerle birlikte ücretsiz bakım işlerinin yapay zekaya devredilmesi mümkün olabilir mi? Daha genel olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında yapay zekayı nerede konumlandırabiliriz?

Kimseyin yapay zekânın nereye gideceğini gerçekten bildiğini sanmıyorum. Muhtemelen yemek pişirme ve temizlik gibi araçsal ev işlerine daha fazla yardımcı olacaktır. Aile yaşamının merkezinde yer alan ve genellikle araçsal görevlerin yanı sıra daha doğrudan duygusal ve samimi faa-

liyetlerle ifade edilen kişiye özgü duygusal bağların yerini alabileceğini sanmıyorum.

Şu anda GSYİH ölçümlerini geliştirmemiz gerektiğini ancak ekonomik başarı ölçütü olarak bunlara güvenmememiz gerektiğini açıklayan bir kitap üzerinde çalışıyorum. Fiziksel ve zihinsel sağlık, eğitim, öznel refah ve işbirliği yetenekleri ile ilgili ekonomik göstergelerden oluşan bir gösterge tablosuna ihtiyacımız var.

Halen Massachusetts Amherst Üniversitesi Ekonomi Fakültesinde ders vermeyi sürdüren Folbre, 2002-2003 yılları arasında, Uluslararası Feminist Ekonomi Birliği (IAFFE) başkanlığı görevini üstlenmiştir; 1995 yılından beri Feminist Economics dergisinin yardımcı editörlüğünü yapmaktadır; ayrıca Journal of Women, Politics & Policy'nin yayın kurulu üyesidir.

4- Çalışmalarınızda ev kadınlarının ev içi emeğinin ekonomik bir karşılığı olduğundan bahsediyorsunuz. Yani ev içi emek de bir işgücüdür ve ev içi emeği ekonomik tabloların dışında tutmak doğru değildir. Dolayısıyla evlendikten sonra işten ayrılan kadınlar işgücünden kopmuş kişiler olarak değerlendirilmemeli. Bu dikkat çekici gözlemin iki olası sonucu üzerinde durmak istiyorum. Ev içi emeğin de bir "işgücü" olduğunun anlaşılmasıyla, ev kadınlarının "ev kadını kalarak" özgürleşebilecekleri düşünülebilir. Öte yandan, ev içi emeğin emeğe karşılık geldiğinin anlaşılması, kadınları evde tutan ataerkillik için yeni bir meşruiyet biçimi üretme tehlikesini de içermez mi? Ev içi emeğin ekonomik değerinin ortaya çıkarılması, "ailenin kutsallığı" söyleminin yerini "kadının ev içindeki ekonomik değeri" söyleminin almasına yol açmaz mı?

Evet, pek çok feminist kuramcı ücretsiz işin değerinin daha fazla tanınmasının kadınların bu işte uzmanlaşmasını teşvik edebileceği konusunda uyarıda bulunmuştur. Ancak bunun tam tersi bir riski de göz önünde bulundurun: Ücretsiz emeğin değersizleştirilmesi, aile ve toplum yaşamının bo-

zulmasına yol açabilir. Hem ücretsiz çalışmaya bir değer atfederek hem de bunun kadınlar ve erkekler arasında eşit olarak paylaşılması gerektiğinde ısrar ederek bu riskleri dengelememiz gerekiyor.

5- “Greed, Lust and Gender” adlı kitabınızda “Toplumsal cinsiyet kimliği genel olarak pahalıdır.” diyorsunuz. Bu gözlemin üzerinde durmak gerekiyor. Genel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarında ekonomik boyut kadınların işgücündeki konumuna odaklanırken siz genel olarak toplumsal cinsiyetin ekonomik sonuçlarına odaklanıyorsunuz. Yazdıklarınızdan hem erkekliğin hem de kadınlığın belli ekonomik yükleri olduğu anlaşılıyor. Bu durumda mevcut toplumsal cinsiyet kalıplarının toplumun refahı açısından verimsiz bir ekonomi ortaya koyduğunu söyleyebilir miyiz?

Ne kadar ilginç bir soru. Evet, zorlayıcı etkilerine rağmen geleneksel, katı erkeklik ve kadınlık tanımlarının bir zamanlar toplumun geneli için işlevsel bir değeri olduğunu düşünüyorum. Toplumlar enerjilerinin çoğunu fiziksel olarak kendilerini korumaya (erkeksi bir görev olarak görülüyor) ve aynı zamanda kendilerini hızla yeniden üretmeye (kadınsı bir görev olarak görülüyor) odaklamak zorundaydı. Askeri başarının kas gücünden çok makinelere ve mühimmeta dayandığı ve küresel nüfusu artırmaktan ziyade azaltmayı hedeflediğimiz günümüzde bu durum daha az geçerlidir.